

AGRARIAN AND ENVIRONMENTAL LAW. LAND LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-26>

TYPES OF CRIMES AFFECTING THE ENVIRONMENT IN THE INDUSTRIAL REGION

ВИДИ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ДОВКІЛЛЯ В ПРОМИСЛОВОМУ РЕГІОНІ

Demianov V. V.
Postgraduate Student
Classic Private University
Zaporizhzhia, Ukraine

Дем'янов В. В.
аспірант
Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна

Відповідно до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»: процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують від нашої держави вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку [1].

Наразі стратегічні цілі та завдання України, це формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва, забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України, забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України, зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення та удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління [2].

Вирішення цих цілей та завдань треба досягти з врахуванням особливостей запобігання порушенням правил екологічної безпеки в

промислового регіоні, дослідження особливостей яких надасть змогу розробити Стратегію запобігання порушенням правил екологічної безпеки в промислового регіоні під час воєнного стану.

Так, наприклад, забруднення атмосферного повітря є однією з найгостріших екологічних проблем. Незважаючи на певний спад виробництва в Україні, рівень забруднення атмосферного повітря великих міст і промислових регіонів залишається стабільно високим. Основними забруднювачами атмосферного повітря та джерелами викидів парникових газів в Україні є підприємства добувної і переробної промисловості, теплоенергетики, автотранспорт. Фактично дві третини населення країни проживає на територіях, де стан атмосферного повітря не відповідає гігієнічним нормативам, що впливає на загальну захворюваність населення. Основними причинами, що зумовлюють незадовільний стан якості атмосферного повітря в населених пунктах, спричиняють концентрацію парникових газів в атмосфері, є недотримання суб'єктами господарювання норм природоохоронного законодавства та низькі темпи впровадження новітніх технологій. З метою поліпшення якості атмосферного повітря та посилення реагування на наслідки зміни клімату і досягнення цілей сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки Україна має забезпечити виконання ратифікованих міжнародних документів щодо протидії зміні клімату та поліпшення якості атмосферного повітря [3].

Із першого дня війни проводиться моніторинг та фіксування шкоди, яку завдають дії окупантів нашому доквіллю. Міндовкілля, Держекоінспекція, Держлісагентство, Держводагентство, інші центральні органи виконавчої влади та екоактивісти фіксують всі екологічні злочини російської федерації. Опрацьовують алгоритми обрахунку заподіяної шкоди та розширенням показників, які оцінюються [1].

На початку ХХІ століття світовою спільнотою визнано, що зміна клімату є однією з основних проблем світового розвитку з потенційно серйозними загрозами для глобальної економіки та міжнародної безпеки внаслідок підвищення прямих і непрямих ризиків, пов'язаних з енергетичною безпекою, забезпеченням продовольством і питною водою, стабільним існуванням екосистем, ризиками для здоров'я і життя людей. Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату визначено основи для розв'язання зазначеної проблеми. Кіотським протоколом до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікованим Законом України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації

Об'єднаних Націй про зміну клімату», визначено кількісні цілі із скорочення викидів парникових газів на період до 2020 року для країн розвинених та з перехідною економікою, до яких належить Україна. У грудні 2015 року в місті Парижі була прийнята нова глобальна кліматична Паризька угода до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Паризької угоди». Відповідно до положень Паризької угоди Україна як сторона угоди зобов'язана зробити свій національно-визначений внесок для досягнення цілей сталого низьковуглецевого розвитку всіх галузей економіки та підвищення здатності адаптуватися до несприятливих наслідків зміни клімату, зокрема шляхом скорочення обсягу викидів парникових газів. Основними джерелами викидів парникових газів в Україні є промисловість, енергетика і транспорт [3].

Міндовкілля ще з початку березня 2022 року проводить збір інформації про завдані збитки та злочини проти довкілля. Проте, реальні збитки можна буде підрахувати тільки після закінчення війни. Загалом через війну понад 4,6 мільйона людей в Україні мають проблеми з доступом до питної води, а 1,4 мільйона українців взагалі не мають доступу до безпечної для вживання питної води [1].

Україна є однією з найменш водозабезпечених країн Європи, при цьому водокористування в країні здійснюється переважно нераціонально. Внаслідок токсичного, мікробіологічного та біогенного забруднення відбувається погіршення екологічного стану річкових басейнів, а також прибережних вод та територіальних вод Чорного і Азовського морів. Особливо слід відзначити незадовільний стан причорноморських лиманів, більшість з яких належать до природно-заповідного фонду і є унікальними рекреаційними ресурсами. Підземні води України в багатьох регіонах за своєю якістю не відповідають установленим вимогам до джерел водопостачання, що пов'язано передусім з антропогенним забрудненням, а інтенсивне їх використання призводить до виснаження горизонтів підземних вод. Основними джерелами забруднення вод є скиди з промислових об'єктів, неналежний стан інфраструктури водовідведення та очисних споруд, недотримання норм водоохоронних зон, злив та дренажу токсичних речовин із земель сільськогосподарського призначення. Основні речовини, що призводять до забруднення, – сполуки важких металів, сполуки азоту та фосфору, нафтопродукти, феноли, сульфати, поверхнево-активні речовини. Останнім часом зростає забруднення медичними відходами та мікропластиком, яке на сьогодні не контролюється. Забруднення вод призводить до виникнення

різноманітних захворювань населення, зниження загальної резистентності організму і, як наслідок, до підвищення рівня загальної захворюваності, зокрема на інфекційні та онкологічні захворювання. Діюча нині система моніторингу вод є неефективною та застарілою, не відповідає сучасним європейським стандартам. Система державного управління у сфері охорони вод потребує невідкладного реформування і переходу до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом [3].

Щодня до Єдиного реєстру досудових розслідувань вносять події, що виникли у результаті воєнних дій та спричинили або можуть спричинити забруднення атмосферного повітря, водних та земельних ресурсів небезпечними речовинами тощо.

Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Стан земельних ресурсів України близький до критичного. Водною та вітровою ерозією уражені близько 57 відсотків території України, понад 12 відсотків території держави зазнають підтоплення. За різними критеріями забрудненими є близько 20 відсотків земель України. Щороку фіксується майже 23 тисячі випадків зсувів. Унаслідок абразії руйнується до 60 відсотків узбережжя Азовського і Чорного морів та 41 відсоток берегової лінії дніпровських водосховищ. Більш як 150 тисяч гектарів земель порушені внаслідок гірничодобувної та інших видів діяльності. Кількість підземних і поверхневих карстопроявів становить близько 27 тисяч. Причини виникнення такої ситуації мають комплексний характер та історичні передумови. Особливо слід відзначити порушення екологічно збалансованого співвідношення між категоріями земель, зменшення території унікальних степових ділянок, надмірну розораність території та порушення природного процесу ґрунтоутворення, використання недосконалих технологій в сільському господарстві, промисловості, енергетиці, транспортній та інших галузях господарства, орієнтацію на досягнення коротко- та середньострокових економічних вигод, ігноруючи природоохоронну складову та негативні наслідки у довгостроковій перспективі [3].

Найнебезпечнішими зафіксованими фактами є пожежі на нафтошховищах, підірвані резервуари з хімічними речовинами, такими як аміак та селітра, пошкоджені газопроводи та знищені водні судна в акваторії Чорного моря. По кожному з цих випадків збираються всі необхідні вихідні дані та проби, за можливості, проводяться інструментально-лабораторні дослідження тощо.

Лісистість становить 15,9 відсотка території України. Ліси на території держави розміщені нерівномірно, від 3,7 відсотка у Запорізькій до 51,4 відсотка у Закарпатській областях. Оптимальним, за європейськими рекомендаціями, є показник лісистості 20 відсотків, для досягнення якого необхідно створити більше двох мільйонів гектарів нових лісів. Водночас створення нових лісів не повинне здійснюватися шляхом заліснення унікальних степових ділянок. Основними причинами виникнення проблем у лісовій сфері є недосконалість системи управління та розвитку лісового господарства, відсутність правових та економічних механізмів, стимулювання запровадження природозберігаючих технологій, недосконалість податкової бази, а також нечіткість визначення правового статусу щодо управління землями під полезахисними лісовими смугами. Координація робіт з охорони та відтворення лісів здійснюється центральними (у лісах державної власності) та місцевими органами виконавчої влади (у лісах комунальної власності). Близько 0,8 мільйона гектарів лісових земель державної власності (у тому числі полезахисні лісові смуги) не надані в користування і віднесені до земель запасу. Нечітке визначення правового статусу щодо управління землями під полезахисними лісовими смугами призводить до істотного погіршення стану насаджень та їх загибелі. Відсутність системи фінансування лісогосподарської діяльності, особливо у східних і південних регіонах України, призвела до припинення робіт із створення захисних лісових насаджень на малопродуктивних і деградованих землях та невиконання попереджувальних протипожежних заходів у лісах, що підвищило ризик виникнення лісових пожеж, осередків шкідників і хвороб лісу, всихання лісів і погіршення екологічної ситуації [1].

У лісництвах, які перебували на окупованій території, знищено будівлі та розграбовано обладнання, транспортні засоби, завдано шкоду лісовій екосистемі, на більшості об'єктів проводилися чи тривають розмінування, очищення від військової техніки тощо [3].

У сфері надрокористування в Україні існують системні проблеми, що становлять реальну загрозу економічній безпеці держави. На території України, яка становить 0,4 відсотка суходолу планети, виявлено до п'яти відсотків усіх мінерально-сировинних ресурсів земної кулі. В Україні виявлено понад 20 тисяч родовищ і рудопроявів з 95 видів корисних копалин, з яких близько 8 тисяч родовищ мають промислове значення і обліковуються Державним балансом запасів корисних копалин. Загальна кількість розроблених родовищ становить близько трьох тисяч. Водночас неефективне державне управління у цій сфері, відсутність

інвестицій, використання видобувними підприємствами застарілого обладнання, зношеність якого становить до 70 відсотків, відтік кваліфікованих спеціалістів призвели до зниження якості виконання робіт у галузі. Більшість корисних копалин в Україні видобувають у межах кількох головних гірничопромислових регіонів – Донецького, Криворізько-Нікопольського, Прикарпатського. Довготривале інтенсивне видобування надр у цих регіонах призвело до істотних змін геологічного середовища та виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Головними чинниками негативного впливу є надзвичайно висока концентрація гірничих підприємств, високий рівень виробленості переважної більшості родовищ, нелегальне видобування бурштину у значних масштабах, що призвело до порушення екосистем, недостатній обсяг фінансування робіт, пов'язаних із зменшенням впливу на навколишнє природне середовище, зумовленого розробкою родовищ та непроведенням рекультивації вироблених ділянок, передусім Полісся. Перехід до ресурсозберігаючих технологій, повноцінне впровадження оцінки впливу на довкілля, обов'язковість рекультивації та невідворотність відповідальності за порушення природоохоронного законодавства мають стати основними напрямками збалансованого використання надр України. Належне державне управління в галузі геологічного вивчення та використання надр, залучення інвестицій сприятимуть збільшенню видобутку гостродефіцитної сировини і підвищенню економічної незалежності та безпеки держави [1].

Об'єднує їх специфічний об'єкт посягання та дуже високий ступень небезпечності таких злочинів [4]. А також ті тяжкі наслідки, які можливі у результаті цих кримінальних правопорушень у вигляді посягання на встановлений порядок використання землі та її надр (ст. ст. 239, 240, 254 КК України); що посягають на встановлений порядок використання водних ресурсів та атмосферного повітря (ст. ст. 240–244 КК України); що посягають на встановлений порядок використання флори і фауни (ст. ст. 245–252 КК України). Також, треба зважати на злочини, які не є екологічними, але завдають шкоду довкіллю (ст. ст. 113, 258, 265, 265-1, 267, 267-1, 268, 269, 270, 273, 274, 292, 325, 439, 441), здатні завдати екологічної катастрофи. На сьогодні, держава-агресор завдала вже колосальних збитків довкіллю України [5].

Проаналізувавши різні варіанти системи екологічних злочинів ми, беручи за основу їхньої класифікації об'єкт екологічних злочинів, досліджували наявність спільних ознак і рис, що характеризують відносини в галузі взаємодії суспільства з навколишнім природним

середовищем, що надало підстави для виокремлення злочинів цієї категорії у відносно самостійні три групи. Що сприятиме їхньому подальшому комплексному дослідженню та вдосконаленню знань загальної характеристики злочинів проти довкілля промислового регіону та про кримінологічну характеристику та запобігання порушенням правил екологічної безпеки в цілому.

Література:

1. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року від 28 лютого 2019 року N 2697-VIII. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T192697?an=20> (Дата звернення 05.03.2023)
2. Науково-практичний коментар до статті 236 Кримінального кодексу України. *LIGA 360*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КК004747> (Дата звернення 05.03.2023)
3. Усі заподіяні нашому довкіллю збитки ворог має обов'язково відшкодувати. Інтерв'ю з головою Комітету з питань екологічної політики та природокористування народним депутатом України Олегом Бондаренком. *Голос України. Газета Верховної Ради України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/360514> (Дата звернення 05.03.2023)
4. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. та ін. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. 608 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1040 с.